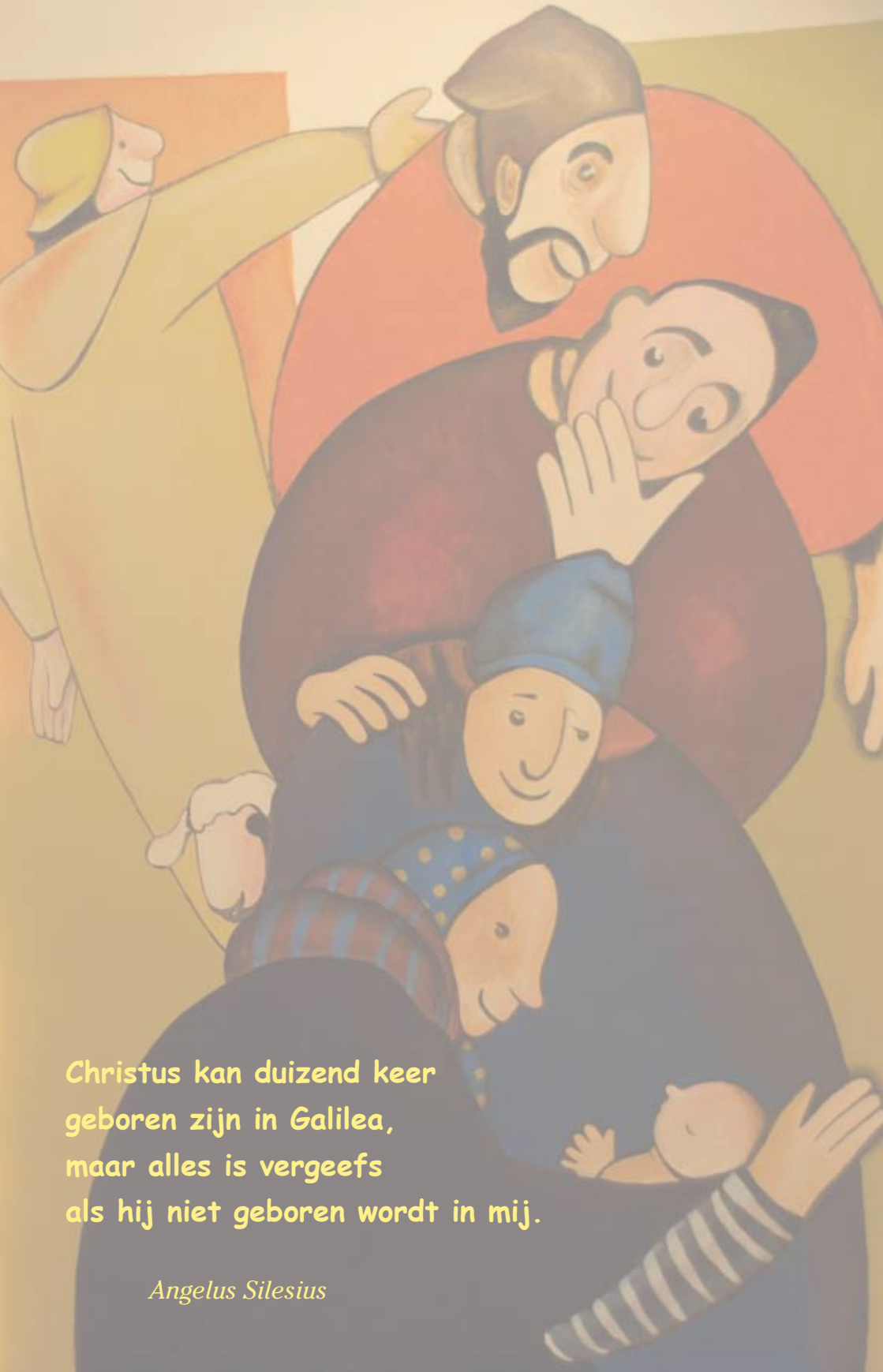

mill
hill

Christus kan duizend keer
geboren zijn in Galilea,
maar alles is vergeefs
als hij niet geboren wordt in mij.

Angelus Silesius

ONDER ONS

DE OS EN DE EZEL

Kerstmis staat voor de deur. Collega **Frans Kwik** heeft een aantal kerstgebeurtenissen uit zijn rijke Congo verleden op papier gezet en gebundeld. Hierbij een van zijn smeulige verhalen. *Het is zondag na Kerstmis, 28 december 1994, feest van de H. Familie. Dit jaar wil ik in de Mis niet over de H. Familie preken, maar over de os en de ezel in de kerststal. Die dieren kennen de mensen van het regenwoud hier in Afrika niet.*

TOEVAL OF KARMA

Voor een tweede keer is **Ben Engelbertink** de afgelopen zomer naar het Japanse eiland Shikoku getogen om de 'henro' tocht te ondernemen, een pelgrimstocht van 46 dagen langs 88 Boeddhistische tempels. In dit artikel deelt hij enkele ervaringen en indrukken. *Een Boeddhistisch gezegde is: elke ontmoeting is karma! In Nederland zeggen sommige mensen: niets is toeval. Anderen, echter, beweren dat alles toeval is. Mijn eigen waardering van een ontmoeting met iemand op een pelgrimstocht ligt meer op het vlak van het mooie, het schone, het waardevolle, een zegen.*

MIJMERINGEN BIJ DE KIKAR

In deze bijdrage (deel 1) kijkt **Ben Pex** terug op zijn ervaringen en ontmoetingen in Pakistan. Leven en werken in een andere cultuur en religieus milieu is een uitnodiging tot dialoog, een mogelijkheid tot wederzijdse verrijking.

Een kort citaat: *Of ik veel begrepen heb van het leven in Pakistan weet ik niet. Ik kan alleen maar zeggen dat ik er met veel plezier en vreugde heb gewerkt, ook al is het zeker geen gemakkelijk land. Sindsdien laat het land mij niet meer los.*

EEN ZEGENING VAN DE OUDEREN

Dit is het verhaal van de inzegening van de nieuwe kerk in Lemek, een klein handelscentrum aan de rand van de beroemde Mara Game Reserve in het stamgebied van de Maasai in Kenia. Frans Mol, geboren verteller, vertelt de gebeurtenis met smaak. *Toen de bouw klaar was, het dak erop lag en de kerk geschilderd en van zitplaatsen voorzien, was de tijd gekomen de kerk in gebruik te nemen. De Maasai hebben een wonderlijke gewoonte.....*

RUBRIEKEN

Nieuws uit de Regio...15

Uit onze Archieven....19

In Memoriam.....21

Overleden vrienden..23

Colofon.....24

DE OS EN DE EZEL VAN FRANCISCUS

Een kerstbelevenis door Frans Kwik

De os en de ezel komen in de kerstverhalen van Matteüs en Lucas niet voor. Die heeft Franciscus van Assisi erbij bedacht. Hij was een dierenvriend en kende de Bijbel. Daarin vond hij een tekst over de os en de ezel die mooi bij het kerstverhaal van Lucas past. Dat vraagt enige uitleg, vooral voor mensen die de os en de ezel niet kennen.

Het is zondag na Kerstmis, 28 december 1994, feest van de H. Familie. Dit jaar wil ik in de Mis niet over de H. Familie preken, maar over de os en de ezel in de kerststal. Die dieren kennen de mensen van het regenwoud hier in Afrika niet. Zij denken dat de os, die meestal liggend in de stal wordt afgebeeld, een koe of stier is, zoals de paters op de missiepost er op na houden. De ezel is voor hen een grote geit zoals alleen de blanken die hebben.

Voordat ik met de preek begin, loop ik naar de kerststal, haal de os en de ezel vanachter het kindje Jezus vandaan en zet met een groots gebaar de twee beesten op de rand van de preekstoel. Ik begin de preek met een lesje biologie. Ik pak de ezel in mijn handen en vertel dat de ezel door een paard gedekt wordt om een muilezel op de wereld te brengen. Die wordt dan zo sterk dat hij zeker twee loodzware manden maïs op zijn rug kan dragen. Dat is eens zoveel als wat de vrouwen kunnen dragen als ze van hun veld

komen. Het is dus een lastdier, maar is wel onvruchtbaar. Heel demonstratief laat ik de onderkant van de ezel zien. Ik zet de ezel neer, pak de os op en vertel dat de os een gecasteerd stierkalf is. “Dat kunnen jullie niet zien,” ga ik door, “omdat deze liggend is afgebeeld. Eenmaal volwassen is hij zo sterk dat hij een geveld boom uit het bos kan trekken.”

Ik hoor overal gefluister in de kerk. Blijkbaar hebben ze er wel oren naar. Castrenen doen ze immers ook bij hun varkens. Bovendien draait hun leven om vruchtbaarheid. Je bent geen man of vrouw als je niet vruchtbaar bent en geen kinderen hebt. En de vrouwen dragen ook zware lasten. Ik laat hun gesmoes uitdeinen. Zo te horen spreekt dit onderwerp hen meer aan dan een preek over de H. Familie.

“De mensen in het Oosten,” ga ik verder met mijn lesje biologie, “houden er ossen en ezels op na om het vuile en zware werk te doen. En als de baas ze goed te eten geeft, doen zij dat zware werk ook. Doet hij dat niet, dan

worden zij koppig en is er niets met ze te beginnen. Dat doen jullie toch ook met jullie jachthonden, nietwaar? Zij doen het vuile werk, maar je moet ze wel te eten geven.” Allen beamen dit

vrouwen, de armen, de gehandicapten, prostituees en veelwijvers. Daarom heeft de H. Franciscus, die ooit de eerste kerststal bouwde, ook de os en de ezel beesten erbij gezet als een

met een lang gerekte èh. “Een joodse profeet,” vervolg ik, “heeft eens gezegd: ‘Een os weet precies wie zijn baas is, en een ezel weet zijn krib te vinden, maar het volk van Israël weet dat niet, dat kent zijn Heer niet.’ (Jer. 1,3). Welnu, jullie weten allemaal dat een van de grootste beledigingen die je iemand kunt aandoen, is hem ‘nyama’(beest) te noemen. In de ogen van de profeet zijn de os en de ezel - beesten dus - de goeden, zij luisteren tenminste, terwijl het volk van Israël, dat eeuwenlang door God gevoed en goed behandeld is geweest, zich van Hem heeft afgekeerd. Anderen zien het veel beter en gaan het uitverkoren volk vóór! Die anderen zijn mensen op wie wij neerkijken: de ‘beesten’, de zogenaamde heidenen, de alleenstaande mannen en vrouwen, impotente mannen en onvruchtbare

boodschap: God schaamt zich niet aan de kant te gaan staan van mensen die niet mee tellen of die wij minder belangrijk vinden.”

Als ik ’s middags op de brommer door de stad rijd, wordt ik door een zekere Marie-Jeanne tegengehouden. Zij is de tweede vrouw van Lomboto, die er drie vrouwen op na houdt. “Père,” zegt zij met een brede glimlach op haar gezicht, “we hebben thuis nog lang nagepraat over die preek van je. Ook hebben we gelachen over die prostituees en veelwijvers van jou. Maar één ding konden we niet uit je verhaal opmaken: Ben jij nu vóór of tegen veelwijverij?”

“Daar kan ik hier op straat niet op in gaan,” antwoord ik haar heel serieus en denk bij mezelf: Was ik maar bij de les gebleven en had ik maar over de H. Familie gepreekt!

TOEVAL OF KARMA?

*Van 20 mei tot 6 juli 2011 heeft **Ben Engelbertink** voor de tweede keer een pelgrimstocht gemaakt op het Japanse eiland Shikoku.*

Het is de zogenaamde 'henro michi' - 'weg van de pelgrim', die leidt langs 88 boeddhistische tempels. In onderstaand artikel vertelt hij over zijn ervaringen, ontmoetingen en overdenkingen bij deze bijzondere voettocht.

Een boeddhistisch gezegde is: elke ontmoeting is karma! In Nederland zeggen sommige mensen: niets is toeval. Anderen, echter, beweren dat alles toeval is. Mijn eigen waardering van een ontmoeting met iemand op pelgrimstocht ligt meer op het vlak van het mooie, het schone, het waardevolle, een zegen. De meeste pelgrims naar

Santiago de Compostella zeggen dat de ontmoeting met medepelgrims het mooiste deel van hun tocht is. Zelf kan ik dit ook beamen. Niet de aankomst in Compostella was het hoogtepunt, maar de ontmoetingen met vele mensen van allerlei aard, van allerlei herkomst, waren de meest waardevolle momenten.

Eenzelfde ervaring heb ik pas geleden gehad tijdens mijn pelgrimstocht van 46 dagen langs de 88 boeddhistische tempels op het eiland Shikoku in Japan. Veel tochtgenoten vroegen mij waarom ik als christen, en nog wel als katholiek missionaris, deze boeddha tocht kon ondernemen.

Mijn antwoord was dat ik graag deelgenoot wilde worden in de wijsheid van de Boeddha Kobo Daishi, die deze tocht in de 9de eeuw beademd heeft door 88 tempels te bouwen als genezing voor zijn 88 zwakheden. Bovendien vond ik dat boeddhisten en christenen in hun wereldvisie heel dicht bij elkaar staan en samen erin zouden kunnen slagen om een hemel op aarde te brengen. Nergens heb ik een negatieve reactie gehoord op mijn antwoord. Iedereen vond dat we inderdaad veel meer zouden kunnen samenwerken. Jezus, de man van Nazareth, zei immers dat het Koninkrijk van God onder ons te vinden is, wanneer we leven volgens zijn woorden van rechtvaardigheid, liefde, eenheid, en respect voor elkaar.

Opgang naar een tempel.

Kobo Daishi, de man die een bepaald soort boeddhisme naar Shikoku heeft gebracht, zei dat het nirwana gestalte krijgt op aarde, wanneer mensen gestalte geven aan zijn woorden, namelijk door een leven te leiden van eenvoud, onthechting, gastvrijheid, hulpvaardigheid. Nu ik deze zeer moeilijke tocht van ongeveer 1300 km. over steile bergen, in weer en wind, volbracht heb, meen ik dan ook dat ik dat koninkrijk en het nirwana ondervonden heb bij de ontmoetingen met enkele personen, die een beetje Engels spraken en met wie ik met mijn paar woorden Japans kon praten over hun levensvisie en ook bij de mensen die mij met een bijzondere gastvrijheid en hartelijkheid ontvingen in hun huizen. Ik heb ook mogen ervaren hoe mensen verder willen leven met die geweldige impact van een aardbeving, een tsunami en een kernramp. Hun conclusie is dezelfde als die wij missionarissen voorhouden aan mensen bij onze verkondiging van

het Woord: dat we kunnen en moeten leven op een eenvoudige manier, met minder luxe, in solidariteit met degenen die leven aan de rand van de samenleving in armoede en honger.

In Japan zijn de mensen zich met een shock gaan realiseren dat ze al deze tijd gedacht hebben dat ze als het ware recht hadden op zoveel elektriciteit. De meesten, d.w.z. 75 % van de bevolking, hebben nu dan ook geen enkel probleem bij het stilleggen van 15 kerncentrales en het feit dat ze worden genoodzaakt om op allerlei manieren minder energie te gebruiken.

Toen mensen geïnterviewd werden na de grote rampen werden velen van ons die hen op TV zagen getroffen door de gelatenheid, die op hun gezichten geschreven stond. Ik heb het grote geluk gehad, toeval of karma, een deel van de tocht te mogen afleggen met een zeer spiritueel iemand, die mij telkens wees op de geest van

dankbaarheid die in ons moet zijn. Deze dankbaarheid is verschillend van gelatenheid. In dankbaarheid kan ik lopen in de regen, beklim ik een steile berg, ontmoet ik iemand, ontvang ik het positieve en negatieve. In feite hoef ik niet een verschil te maken tussen het positieve en negatieve, want alles komt zoals het loopt. Een blinde is een volledig persoon in zijn blindheid. Hij is niet minder persoon omdat hij blind is. Voor hem zijn we ook dankbaar.

Ook het woord solidariteit werd genoemd. Mijn medepelgrims vonden het fijn dat ik ondanks de moeilijke situatie van het land gekomen was en niet thuis was gebleven. De fysieke problemen rond de rampen heb ik niet meegemaakt, behalve dan een flinke aardbeving in Tokyo, maar wel heb ik ervaren hoe iedereen erbij betrokken was en hoe iedereen het goede voorhad met de gehele gemeenschap en niet eigen belang voor liet gaan.

Ik heb het ervaren als een zegen om te mogen delen in de dialoog tussen christenen en boeddhisten, een dialoog die zo verrijkend kan zijn voor allen, jong en oud. Voor mij was deze pelgrimstocht in Japan een voortzetting van mijn voettocht naar Compostella. Mijn gedachten over deze pelgrimstochten zijn ook te lezen op mijn blog: Engelbertink.blogspot.com. Natuurlijk is ook veel te lezen hierover op internet: Shikoku, 88 tempels, de henro tocht.

Natuurlijk heb ik ook genoten van het Japanse leven: het eten, de baden, de eenvoudige kamers, de omgeving, speciaal ook de zen-tempels met de gezangen en rituelen van de monniken. Met tien woorden Japans en een routeboekje kun je de tocht wel ondernemen.

*Ben Engelbertink mhm
Ohenro-san*

Ben Engelbertink met vrienden na een gastvrij onthaal op een regenachtige dag.

MIJMERINGEN BIJ DE KIKAR

Missie is een tweerichtingsverkeer, een dialoog van getuigen en ontvangen, een levenslang proces met eenieder die je tegenkomt. En onderweg verandert je bagage voortdurend. Als je mij vraagt naar missie en wederkerigheid, dan vertel ik graag enkele ervaringen, mijmeringen van een pastor en directeur van een technische school in Pakistan.

De kikar is geen boom naar mijn hart. Het lukt de kikar veelal niet uit te groeien tot een volwaardige boom; wanneer het zich uit de grond heeft geworsteld, verwordt het al gauw tot een struikgewas. Een struikgewas met scherpe naalden, dat wel. Het

faalt de kikar want zijn kleine blaadjes laten nog veel zon door. Eén ding moet in haar faveure gezegd worden: ze is taai. Niets weerhoudt de kikar om zich rijkelijk uit te spreiden. Voor mij staat de kikar symbolisch voor het leven in Pakistan.

vormt een natuurlijke barrière waar geen mens of dier ongestraft doorheen loopt. In de streek rond Josephabad - een van de weinige katholieke dorpen in Pakistan waar ik als kapelaan werkzaam was - zijn er vanwege de zoute ondergrond weinig andere 'echte' bomen. De dorpelingen vlechten twee-drie scheuten van de kikar samen in de hoop dat het zal uitgroeien tot een schaduw schenkende boom. Met achtenveertig graden in de zomermaanden is elke schaduw welkom. Ook in dit opzicht

Tijdens mijn bootreis naar Pakistan in 1967 - langs Kaapstad en Colombo, een reis van acht weken op de Rondo, een Nederlands vrachtschip met passagiersaccommodatie - las ik een vergelijkende sociologische studie over de rol van minderheden, om precies te zijn van de zwarte bevolking in Amerika enerzijds en de christenen in Pakistan anderzijds. De schrijver, een lutherse dominee, liet weten dat wanneer je een derde van de psyche van een minderheid leert begrijpen, je in je handen mag klappen. Voorwaar

geen uitzicht waar ik op zat te wachten. Wel een waarschuwing aan het begin van mijn missionaire leven. Of ik veel begrepen heb van het leven in Pakistan weet ik niet. Ik kan alleen maar zeggen dat ik er met veel plezier en vreugde heb gewerkt, ook al is het zeker geen gemakkelijk land. Sindsdien laat het land mij niet meer los.

Het begon al in Karachi waar ik door de familie van de franciscaanse bisschop Bonaventura werd uitgenodigd voor een picknick op het strand. Deze hartelijke familie zette me een echt Goanese maaltijd voor. Het eten was zo heet dat de tranen over mijn wangen rolden. Tot groot vermaak van de familie. Ik leerde al gauw pepers en kruiden waarderen want het Europese eten smaakte in de zomermaanden flauw en futloos. Het voedsel tijdens een rondreis in de parochie bestond vaak uit chapati (een soort ongedesemde pannenkoek) met als groente aardappelen in een currysaus van rode pepers. Voor arme mensen was dit het dagelijks voedsel dat zeker niet voldoet aan de eisen van een voedzaam dieet. Geen wonder dat alleen de sterksten overleven. Ik heb verbaasd gestaan over de taaiheid van de boerenbevolking. Velen van ons westerlingen zouden het niet overleven.

Pakistan is een land van grote contrasten met woestijnen in het zuiden, vruchtbare gebieden in het midden en prachtig bergland in het noorden waar de Himalaya een ongekende schoonheid tentoonspreekt. In het noorden, in Swat, – het Zwitserland van Pakistan - ben ik mijn pastoraal leven begonnen. De zusters, die er de toen enige meisjesschool leidden voor de dochters van de elite van deze vallei, en ik waren de enige christenen. Missionaris zijn in Pakistan is vooral getuigen, via onderwijs en ziekenzorg. In Swat zag je op straat

alleen mannen met geweren; vrouwen zag je zelden want die moesten binnen de ommuurde woningen blijven. Zoiets als de woning van Osama bin Laden in Abbottabad. In de hoofdstad van deze streek, Mingora, maakte ik kennis met opiumrokers, wat versufte mannen die slurpten aan hun met opium gevulde waterpijp. Opmerkelijk was de vriendelijkheid waarmee de

Toneelgroep straalt op Maria feest.

omgeving hen bejegende. Er waren toen in de zestig-zeventiger jaren ook nogal wat hippies die aan de oever van de rivier een soort permanent kamp hadden opgericht en genoten van de hasjesj en marihuana die in overvloed te verkrijgen was.

Mijn eerste indruk was dan ook dat Pakistan een mannenland is. Gelukkig is de rest van het land wat vrouwvriendelijker en kunnen vrouwen zich wat vrijer bewegen. Maar je kunt in Pakistan beter niet als vrouw geboren worden. Toch zijn de mensen gek op hun kinderen, zowel op jongens als op meisjes. Maar zodra een meisje een jaar of tien wordt, krijgt ze te maken met allerlei voorschriften. Buiten spelen is er niet meer bij, want jongens zijn een groot gevaar. Vrouwen moeten binnenshuis blijven al is dat bij arme mensen die zich geen ommuurde woning kunnen veroorloven nauwelijks mogelijk. Vrouwen mag je ook niet te lang

aankijken; dat zou verkeerd uitgelegd kunnen worden. Vrouwen houden daarom vaak een hoofddoek of sjaal half over hun gezicht. Boodschappen doen in de levendige bazaar, naar de cinema gaan of gewoon wandelen op straat, het zit er voor de meeste vrouwen niet in. Omdat in de steden veel christenen arme straatvegers zijn, is de 'purdah' (letterlijk het gordijn dat het vrouwenverblijf scheidt van de rest van het huis, maar ook verwijst naar de hoofddoek) moeilijk te handhaven. Voor mij als pastor en buitenlander was het niet moeilijk om met een vrouw in gesprek te gaan, al hoorde ook ik haar niet voortdurend aan te kijken. Dat wegstijven werd een vreemde gewoonte die ik eenmaal weg uit Pakistan weer moest afdopen.

Illustratief is de gebeurtenis op de Maria-mela, een soort religieus festival, dat in de stad Sargodha werd gehouden tijdens de oktobermaand. Sargodha was in de zeventiger jaren al een grote parochie met ruim 15.000 katholieken. Naast de kerk waren er internaten voor jongens en meisjes van de middelbare school (klas 9 en 10) en de studentenvan de technische school. De eucharistievieringen werden altijd goed bezocht, ook al omdat

dit een van de weinige gelegenheden was voor deze jonge mensen om nadien wat met elkaar te praten. Tijdens een Maria-mela waar grote groepen parochianen op afkomen, kwam het tot een gevecht tussen de familie van een meisje en een van de technische studenten omdat hij 'naar hun dochter gekeken zou hebben'. Kijken en praten met een meisje, het is bijna overspel. Als directeur van de technische school bracht ik tijdens de les maatschappijleer de man-vrouw relatie al vragend ter sprake. Dat veroorzaakte altijd een levendige discussie. De jongens zagen zichzelf vooral als beschermers van vrouwen. Dat vrouwen meer vrijheid zouden willen genieten was volgens hen vooral westers gedacht. Een van de dingen die mij in Pakistan is gaan tegenstaan is de houding van mannen ten opzichte van vrouwen. Het was maar goed dat we zusters hadden met wie je een gewoon gesprek kon voeren. Zo vergat je niet dat zoiets heel normaal is. (wordt vervolgd)

Ben Pex mhm

EEN ZEGENING VAN DE OUDEREN

Lemek is een klein handelscentrum aan de rand van de beroemde Mara Game Reserve in Kenia. In de laatste twintig jaar is het uitgegroeid van twee tot een kleine tien winkels, waarvan enkele blijkbaar permanent dicht waren. Aan het begin van de zestiger jaren was het slechts een bijstatie die regelmatig vanuit de hoofdstatie Narok bediend werd. In 1980 werd het een zelfstandige missiepost.

In 1983 besloten we om daar een echte kerk van stenen te bouwen. De voorbereidingen werden flink aangepakt. De bouw verliep naar wens en de eerste steen werd door de voornaamste chieft van de streek gelegd. De eerste steen, of liever een plakkaat, heeft aan de rand stukjes obsidium steen en potscherven van de prehistorische volken die in die streek woonden voordat de Maasai

daar omstreeks 1750 neerstreken. De Lemek vallei is rijk aan plaatsen van prehistorische nederzettingen. We vonden dat de vroegere bewoners ook tot de grote familie van Gods kinderen behoorden en dat kleine overblijfselen van hun voorwerpen en handwerken hun aanwezigheid in de nieuwe kerk zichtbaar moesten maken.

Toen de bouw klaar was, het dak erop lag en de kerk geschilderd en van zitplaatsen was voorzien, was de tijd gekomen de kerk in gebruik te nemen. De Maasai hebben een wonderlijke gewoonte, al-amel geheten, waarbij enkele afgevaardigden van de gemeenschap de huizen afgaan in verschillende kralen om voor de grote feestelijke gebeurtenis bijdragen op te halen. Die afvaardiging bestaat uit een aantal daartoe gekozen mensen die de verschillende gezinnen in de buurt

afgaan. Zij worden goed ontvangen, met eerbied behandeld en krijgen spijs en drank aangeboden.

De parochieraad besloot deze gewoonte te volgen en geld en giften voor het feest in te zamelen. De

zou 's morgens om elf uur plaats vinden, Keniaanse tijd, wel te verstaan!

Enkele dagen vóór de kerkwijding kregen we een aantal ouderlingen op bezoek. Zij gingen plechtig in de schaduw van wat bomen zitten. Wij

respons was overweldigend. We hadden slechts enkele christenen in de streek, maar iedereen van heinde en verre wist wat er op de missiestatie ging gebeuren en wilde een bijdrage voor de festiviteiten leveren. Wij haalden zes slachtstieren op, nog eens zoveel geiten, kratten bier voor de mannen en meer dan dertig kratten frisdrank voor de vrouwen en kinderen. En natuurlijk werden wij van onze kant verondersteld potten chai, zoete inlandse thee, klaar te maken.

Maar voordat we zover waren, moesten we een programma van de festiviteiten opstellen waarbij iedereen betrokken zou worden. De bisschop zou komen, uitgerust met mijter en staf. Wimpels en vlaggen moesten van verschillende missieposten gehaald worden om het terrein te versieren. De kerkzegening

boden hun thee aan en groetten elkaar uitbundig. De ouderlingen kwamen bij ons voor een belangrijke kwestie. Zij hadden een probleem. Op hun gebruikelijke en vriendelijke manier om ons niet van de wijs te brengen vroegen zij wat wij ervan dachten een gebouw in te zegenen zonder niet eerst alle aanwezige mensen te zegenen alvorens zij het gebouw zouden betreden. De mensen zijn toch belangrijker dan stenen! Daar werden wij betrapt op onze westerse efficiënte, maar onpersoonlijke manier van handelen zonder recht te doen aan het protocol en gevoelens van de Maasai. Wij die zo trots waren op ons nieuwe gebouw, van schuldenlasten vrij, beschouwden het als een staaltje van kunnen. De Maasai konden daar inkomen, maar waren, terecht, meer gesteld op de levende stenen van de

kerk, het Volk Gods, dan op de dode stenen van het gebouw.

Dus, voordat het gebouw in gebruik werd genomen en gezegend, lasten wij een lange ceremonie van gebeden en zegeningen in, waarbij de ouderlingen de aanwezigen met honingbier en melk zouden zegenen. Zij zouden een slok van het vocht uit de bokalen nemen, die hun door prachtig uitgedoste meisjes zouden aangeboden worden om het dan zachtjes over de gezeten menigte te blazen bij wijze van zegen.

Toen dat moment aangebroken was schreden zij twee aan twee in cirkels rond de mensen die in groepjes op het gras voor het kerkgebouw zaten. De mensen zaten in een cirkel en zij die zich buiten de cirkel bevonden haastten zich om een plaats binnen de cirkel te veroveren. Niemand wilde onder geen beding dat gedeelte van de ceremonie missen, want die zegen hield een belofte in van vergeving voor alle fouten en tekortkomingen.

Tot ieders verbazing kwam juist op dat ogenblik een zachte regen uit de hemel vallen!

Frans Mol mhm

Nieuws uit de regio

Ontmoetingsdag: missionaire presentie in de traditie van Charles de Foucauld

Gerard Moorman, theologisch stafmedewerker van het Centraal Missionair Beraad Religieuzen, voerde ons 24 september mee in de wereld van drie Utrechtse buurtpastores, die werkzaam zijn in een wijk in een buurthuis of speeltuin. Ze ontmoeten mensen, sluiten vriendschap, zijn een luisterend oor en gaan steeds meer voor de mensen betekenen. Daarbij worden ze methodisch begeleid door Prof. Andries Baart. Hij heeft een boek geschreven over deze presentiebenadering.

Gerard ziet in deze methode een herontdekking van het leven van Charles de Foucauld te midden van de Toearegs in de Sahara. Na veel zoeken en veel omzwervingen zocht Charles de eenzaamheid. Hij vestigde zich te midden van de Toearegs in Tamanrasset in het Algerijnse Hoggargebergte. Hij wilde slechts als een van hen in vriendschap leven. Alleen maar aanwezig zijn, present zijn. In 1916 werd hij vermoord.

Gerard Moorman.

Pas na zijn dood, als René Bazin een biografie heeft gepubliceerd, wordt zijn verlangen tot navolging werkelijkheid. Er ontstaan gemeenschappen van kleine broeders van Jezus, ook groepen van kleine zusters en uiteindelijk elf congregaties, zeven lekingemeenschappen en een priestergemeenschap. Aanvankelijk richtten die zich vooral op onderwijs en medische zorg, maar onder invloed van het Tweede Vaticaans Concilie verbreden zich hun doelstellingen. Het gaat er nu om iets te doen aan de kloof tussen arm en rijk en ze raken steeds meer betrokken bij het lot van de armsten. Zij willen ook religies en culturen met elkaar verzoenen en zoeken naar een nieuwe duurzame levensstijl en zo willen zij dichter bij God komen.

Na de lunchpauze spraken we in kleine groepen over een van deze vier uitdagingen van deze tijd: De kloof tussen arm en rijk, de spanning tussen de culturen, de ecologische crisis en onze relatie met het goddelijke. Onze groep dacht vooral na over de multiculturele samenleving. Voor ons was het duidelijk, dat vreemdelingenhaat niet overeen komt met wat Jezus van Nazareth ons heeft voorgeleefd. Wij zijn allen kinderen van God. Migratie levert altijd problemen op. Je moet wennen aan elkaar. Waar komt dan toch die angst vandaan? De angst voor de vreemde wordt door media versterkt, maar je kunt de media ook gebruiken om tot meer begrip te komen. Je kunt mensen helpen door ze Nederlands te leren, door te helpen bij het invullen van formulieren of het bezoek aan een arts of de sociale dienst. Je kunt

hen lid laten worden van jouw sportclub of hen ontmoeten bij de volkstuinjes of zelf klant worden van een Turkse winkel of een Marokkaanse marktkoopman. Zo klaag je niet over te weinig integratie, maar je doet daadwerkelijk iets aan de integratieproblemen in onze Nederlandse multiculturele samenleving. John Jorna

Ontmoetingsdag, 25 februari 2012

De eerstvolgende ontmoetingsdag houden wij op zaterdag 25 februari. We hebben Monique de Bree, buurtpastor in Utrecht, bereid gevonden ons die dag te onderhouden met als onderwerp:

EEN PRESENTIE-ERVARING UIT EEN BUURTPASTORAAT OOSTERBEEK ST. JOZEFHUIS 25 FEBRUARI 2012

Monique begon jaren geleden te werken volgens presentiebenadering. Ze liep over straat, ging op een bankje zitten in de speeltuin in de Daalse buurt. Kinderen en andere buurtbewoners begonnen met haar te spelen en te praten, en ze werd uitgenodigd om binnen te komen. Door bij hen te zijn, in hun dagelijks leven met hen op te trekken, ontstonden er relaties, en leerden zij aan haar wie ze voor hen kon en moest zijn. De problemen in de wijk en vooral de persoonlijke problemen van de mensen zijn immens: ziekte, armoede, conflicten, opvoeding en onderwijs, werkeloosheid, slechte huisvesting. Maar ook is er het goede, dat wat wel lukt, daar worden kracht en talenten zichtbaar, saamhorigheid en liefde. Ook daarvan is ze getuige en deelgenoot. Als je haar verhalen leest, beginnen je ogen te prikken. Buurtpastores doen wat Jezus van Nazareth heeft gedaan. Is hun werkwijze de manier (of benadering) om als Kerk present te zijn in onze gesecculariseerde samenleving?

Monique's inleidingen en eigentijdse invulling zullen leiden tot interessante gedachtenwisselingen en persoonlijke verrijking. Alle Millhillers, familieleden en vrienden van Mill Hill zijn welkom. Bent u geïnteresseerd? Meldt u dan vóór 31 januari bij Frans Kwik, Johannahoeve 2, 6861 WJ Oosterbeek of via fhkwik@mhmobk.nl

PANDIPIERI VRIENDENDAG 2011

Het Kisumu Urban Apostolate Programme in Kenia heeft zich vanaf het begin in 1977 mogen verheugen in een grote schare vrienden. Die hebben op vele wijzen blijk gegeven van hun belangstelling, omdat zij getroffen waren door de speciale ideeën die ten grondslag lagen aan dit programma. Het ging er in de eerste plaats niet om om zoveel mogelijk geld in te zamelen ter bestrijding van de armoede in de sloppenwijken van Kisumu. Wij begonnen met de overtuiging dat de gemeenschappen in die wijken hun eigen problemen zouden moeten kunnen oplossen. Wie aan dit proces wilde meewerken zou daarom eerst zelf een deel van die gemeenschap moeten worden. Verder wilden wij vooral gebruik maken van de faciliteiten van die gemeenschap zelf, hoe gebrekkig die ook waren. En bovenal wilden wij ons laten inspireren door het simpele evangelie.

Veel van onze vrienden kwamen in de loop der jaren naar Kisumu om kennis te maken, of stuurden hun kinderen om een tijdlang mee te draaien. Voor wie dit alles niet mogelijk was bestond er altijd nog de mogelijkheid om geld

over te maken. We stuurden een paar keer per jaar een rondschrijfbrief; en tijdens mijn verlofperiodes probeerde ik altijd zoveel mogelijk van deze vrienden te bezoeken.

Rond het jaar 2000 begonnen we ook jaarlijkse Vriendendagen te organiseren, en wel op verschillende plaatsen. Een vriendengroep die zich stormachtig ontwikkelde bevond zich in Duitsland in de buurt van Fulda door de bemoeienis van Joseph Reith, die jarenlang in Kisumu had gewerkt als lekenmissionaris, en graag in Pandipieri kwam. Een andere belangrijke vriendengroep groeide in het Brabantse Bergeijk waar de parochie een verbintenis aanging met de Sint Joseph parochie in Kisumu. En alle 250 mensen die de Vriendenbrief ontvingen werden uitgenodigd voor een jaarlijkse Pandipieri Vriendendag in Oosterbeek.

Zo vond ook dit jaar weer de Vriendendag plaats en wel op zaterdag 27 augustus. Traditiegetrouw kwam de Werkgroep Vriendendag de avond tevoren bijeen voor een laatste voorbereiding, een vriendenmaaltijd

Hans Burgman met student.

en een gezellig onderonsje. Twaalf jaar geleden begon deze bijeenkomst in het toenmalige St. Jozefhuis. De hele entourage daar was losjes en ongebonden, en de leden van de werkgroep kampeerden in tentjes en caravans op het grasveld. Bij de overschakeling naar het nieuwe St. Jozefgebouw hebben we gelukkig een heel stuk van deze familiesfeer mogen behouden. Daar zijn wij de bewoners en de leiding van het St. Jozefhuis erg dankbaar voor.

Wij beginnen zo'n dag altijd met de gebruikelijke koffie met cake. Daarna is er een Eucharistieviering die aan

een Keniaanse viering doet denken, met Afrikaanse gezangen en een erg vriendschappelijke sfeer. De laatste paar jaar wordt de overweging gehouden door Thijs Caspers, de zoon van mijn zus Marie-José; hij is theoloog, werkzaam in de Mariënborg in Den Bosch. Zijn inspirerende gedachten worden enorm gewaardeerd.

De maaltijd bestaat uit een Indonesische soep gemaakt door secretaresse Alida Mulders, en ondersteund door kadettes en Turkse broden. En daarna geef ik zelf altijd een toespraak, een uiteenzetting over het wel en wee van Pandipieri. Foto's worden tentoongesteld, financiële overzichten en andere berichten worden gegeven. Het aantal deelnemers draait de laatste jaren rond de vijftig. Ze zijn niet alleen vrienden van Pandipieri, maar ook vrienden van elkaar geworden. En vrienden van Mill Hill.

Vooraf ook dit laatste punt verdient aandacht. Vroeger hadden we natuurlijk de speciaal aangestelde "propagandisten" die alle dagen op weg waren om door middel van preken, tentoonstellingen, organiseren van zelatrices en het ophalen van missiebusjes het werk van de Mill Hill missionarissen onder de aandacht van de mensen te brengen en te ondersteunen. Dit belangrijke werk gaat nog steeds door, zij het in verkleind formaat. Het heeft de vorm aangenomen van vriendenkringen en plaatselijke groepen die proberen om op een nieuwe wijze vorm te geven aan het oude ideaal van Mill Hill: Vestig over de hele Aarde een Rijk van Dienstbare Liefde.

*Hans Burgman mhm
September 2011*

UIT DE ANNALEN VAN ROOSENDAAL NIEUWJAAR 1900

ZALIG NIEUWJAAR

Ofschoon sneeuw, ijs en gure wind hunnen sचेpter nu zwaaien over ons land en alles kil en koud maken, toch klopt ons hart niet minder warm en vooral niet heden bij de wisseling der jaren. Er is reeds heel wat papier en tijd verspild over de kwestie of 1900 het eerste jaar der twintigste of het laatste jaar der negentiende eeuw is; ons heeft dit vraagstuk nooit veel belang ingeboesemd. 't Is voor ons genoeg te weten, dat één jaar dankbaar gesloten en een ander hoopvol geopend wordt.

*Twaalf doffe zuchten ontglippen den gewiekten tijd,
En somber, onder 't pijlsnel vluchten, stort zich een jaar in de eeuwigheid.*

Het is een plechtig oogenblik, het middernachtelijk uur van Sylvester.

De nadreun van de twaalfden slag der klok is alles wat nog overblijft van het jaar. Wederom heeft zich een jaar in de eeuwigheid gestort, wederom valt er een schakel meer in het verleden, dat echter de moeder der toekomst is. Aan het einde van een gedeelte onzer pelgrimsreis hier op aarde gekomen, staan wij een oogenblik stil, als de reiziger doet, om terug te zien op den afgelegden baan, en, God dank, wij zien met dankbaarheid terug.

Zeventien moedige missionarissen van

onze Societeit sloten zich dit jaar aan bij de lange reeks van Christus' Apostelen; zeventien van brandende harten gingen arme heidenen deelgenooten maken van het goddelijke vuur, dat hen verteert; zeventien jeugdigen geloofshelden werd door hunne achterblijvende broeders het afscheidslied toegezongen:

*“O broeders gaat ! St. Joseph's jeugdig leger
Liet een'ge helden op het oorlogsveld.
Trekt op! Vult aan de rangen uwer broed'ren,
Die strijdend naar hun dood zijn toegesneld.”*

Doch onze wensen en verwachtingen zijn niet zelfzuchtig, maar betreffen ook U, waarde lezers, sluiten ook alle weldoeners van ons Missiehuis in. Daarom nogmaals herhaald, wat wij reeds zoo dikwijls getuigden, dat wij, naast God, aan U het welslagen van ons werk danken.

Voor U dus onze beste wenschen bij de intrede van dit pasgeboren jaar, Gods beschermende hand zij dit jaar over uwe hoofden uitgestrekt, want:

*“Hij weet wat 't jeugdig jaar omsluiert in zijn schoot,
Hij, Hij alleen is Heer van leven en van dood.”*

STRALENDE OGEN EN EEN GROOT HART

John de Heer

Geboren op 27 januari 1930.

Tot priester gewijd op 8 juli 1962.

Missionaris in Kenia, Ned. Antillen en Nederland.

Gestorven op 13 mei 2011.

John de Heer was iemand die zijn hele leven in dienst heeft gesteld van zijn medemens in zeer verschillende plaatsen, veraf en dichtbij, onder mensen, zo verschillend van aard, achtergrond, nationaliteit, van visie op geloof en leven. Pas op wat latere leeftijd sloot hij zich aan bij Mill Hill. Daar maakte hij geen problemen van. Het feit dat hij geboren was in de grote havenstad Rotterdam met zijn schepen uit allerlei landen en windrichtingen, zette hem misschien op het spoor om de schepen achterna te gaan en uit te vinden wat er in die vreemde landen gebeurde. Het geloof dat hij van zijn ouders ontvangen had wilde hij uitdragen over de grenzen heen.

John paste zich goed aan tijdens zijn studietijd. Wat me erg bijgebleven is dat zijn ogen op een bepaalde manier straalden, ze hadden iets uitdagends, iets dat duidde op een gevoel voor humor. Hij kon ook om zichzelf lachen. Er staat me nog een anekdote voor de geest waaruit dit duidelijk blijkt. John was een goede bridge speler. Hij won eens een bridgedrive en werd gevraagd om informeel een speech te geven. John begon met de woorden: "I am delightful".....terwijl hij eigenlijk bedoelde: "I am delighted...." Grote hilariteit was het gevolg, maar in die pretoogjes van hem kon je ergens wel aflezen dat het misschien helemaal geen vergissing was .

Hij werd benoemd naar Kenia, waar hij uiteindelijk zijn echte stek vond in Ahero bij de Luo bevolking van dat land. Daar heeft hij zich 10 jaar lang

met hart en ziel ingezet voor de mensen, die aan hem toevertrouwd waren, vooral degenen, die met mindere kansen door het leven moesten.

Geprikkeld door de grote veranderingen in de Kerk

sinds het Tweede Vaticaans Concilie en het veranderend denken over Missie besloot hij in 1978 om naar Nijmegen te gaan om daar een missionaire cursus te volgen. De conclusie die hij voor zichzelf trok was dat de missionaire taak van de kerk overal ter wereld ligt en niet beperkt is tot enkele werelddelen of landen. Het gevolg was dat hij ervoor koos om in eigen land zijn ideeën te toetsen aan de werkelijkheid van de beleving van geloof en leven van de mensen. Ofschoon hij later toch nog weer naar de Antillen verhuisde om daar voor enige jaren te werken, keerde hij toch weer terug om in Oude Tonge en Achthuizen de laatste jaren van zijn actief leven door te brengen.

Hij vond het moeilijk om in 2007 naar Vrijland te komen en nog moeilijker om terug te gaan naar zijn geboorteplaats Rotterdam om daar verpleegd te worden in het St. Antonius verpleeghuis. Hij heeft de kelk van zijn Heer, de kelk van lijden en ziekte en verzwakking, tot op de bodem leeggedronken. John, bedankt voor wie je was; dat je ogen voor altijd mogen stralen in Gods aanwezigheid.
Rust in vrede.

Cor Rothweiler mhm

OVERTUIGD VAN HET GOEDE IN DE MENS

Jan Reusen

*Geboren 6 augustus 1926 te Aalten.
Tot priester gewijd op 8 juli 1951.
Missionaris in Engeland, Kenia,
Nederland.
Gestorven op 8 november 2011.*

“Er is een tijd voor alles”, zegt Prediker. “Maak je niet druk, wacht tot de oogst”, zegt Jezus. Deze twee teksten uit de Bijbel zijn tekenend voor het leven van Jan - Johan voor zijn familie. Toen hij na zijn wijding werd benoemd om in Lochwinnoch, het klein seminarie van Mill Hill in Schotland, les te gaan geven, zal hij, hoewel teleurgesteld, bij zichzelf gezegd hebben: “Ach, nu is er een tijd om in Schotland les te geven”. Met dezelfde vanzelfsprekendheid trok hij daarna naar Cambridge om aan deze gerenommeerde universiteit een B.A. gevolgd door M.A. te gaan halen in klassieke talen.

In 1959 kreeg hij eindelijk zijn benoeming voor Kenia, waar hij begon als leraar aan de beste school die de missie toen had: St Mary's Secondary School in Yala. Samen met andere Millhillers hielp hij een kader van mensen te vormen, mensen die een positieve bijdrage zouden kunnen leveren aan de ontwikkeling van de jonge Keniaanse natie.

Jan gaf zijn leerlingen een kans om zich te bewijzen, of dat nu middelbare scholieren waren in Kenia of, jaren later, studenten op het filosoficum van Mill Hill te Roosendaal.

De tijd waarin Jan leefde als missionaris was een interessante tijd, een tijd van vernieuwing, van nieuw denken. Ook Jan vertrok vanuit de oude theologie, liturgie en pastorale aanpak, naar een nieuwe kijk op kerk en pastoraat. Na jaren in het onderwijs voelde hij in

1977 dat de tijd gekomen was om een nieuwe uitdaging te aanvaarden. Op het Algemeen Kapittel van 1976 was daar met vuur over gesproken: stadsapostolaat! Zo sloot hij zich aan bij een team van Millhillers die in de stad Nairobi een vernieuwende pastorale aanpak pionierden: de opbouw van kleine christelijke basisgemeenschappen.

Toen zijn tijd gekomen was om met pensioen te gaan, aanvaardde hij dat als een vanzelfsprekendheid, maar was toch blij dat hem de kans geboden werd nuttig te zijn als secretaris van de regionaal. Helaas mocht dat niet lang duren. Door een beroerte gevelde kwam hij in een rolstoel terecht, maar je hoorde Jan niet klagen. Hij genoot van het kijken naar sport en het dagelijkse uurtje bridgen met zijn collega's. Nico Wester en Herman Kaskens zullen hem ongetwijfeld opwachten aan de hemelpoort met de mededeling: “We hebben nog iemand nodig...”. Jan was een goede missionaris, loyaal aan zijn collega's, een goede gastheer, en boven al: net als Jezus geloofde hij in het goede in de mens die hij ontmoette.

Arie Braak mhm

ONZE OVERLEDEN VRIENDEN

Bolsward	Mw. Hinke Melchers-van de Zee, schoonzus van Br. Leo Melchers.
Heerhugowaard	Mw. Marie de Moel-Vlaar, moeder van Piet de Moel, ex- Millhiller.
Oosterwolde	Mw. Ali Tolboom-Burgstede, schoonzus van Zr. Hermina Tolboom.
Veldhoven	Mw. Tonnie van der Laar-Kuene, schoonzus van Fr. Jan van der Laar.
Anna Paulowna	Dhr. Ton Preijde, broer van Gerard Preijde +.
Roosendaal	Mw. Riet Smits.
Hilversum	Mw. Hennie Schröder-Trimbach, zus van Br. Jos Trimbach.
Ede	Mw. Sebilla Maria Gerritsen-van Miltenburg.
Zenderen	Dhr. Jan ter Beke, broer van Fr. Alphons ter Beke.
Andelst	Mw. Albertina Maria Bitter-Gerritsen, oudmedewerker van Missiehuis Vrijland.
Montfoort	Dhr. Dr Ad Staatsen.

FOTOGRAFIE

De foto's zijn geleverd door het Archief en door missionarissen en vrienden van Mill Hill.

UW TESTAMENT IS NOG BETER WANNEER DE MISSIE DAARIN BEDACHT IS

Maak uw legaat voor Mill Hill aldus:

*“Ik legateer, vrij van rechten aan
De Nederlandse Regio van de Mill Hill Missionarissen.
Johannahoeve 4, 6861 WJ Oosterbeek.”*

WAARHEEN MET UW BIJDAGEN?

Persoonlijke giften voor missionarissen

ING: 1066957 t.n.v. Missieprocurer van Mill Hill Oosterbeek.

Bank: ABN/AMRO Rek. 40.02.36.311 t.n.v. Nederlandse Regio van Mill Hill, Oosterbeek

Giften voor opleiding van Missionarissen in Afrika en Azië:

ING: 939153 t.n.v. Mill Hill Oosterbeek.

Bij voorbaat onze hartelijke dank.

De Nederlandse Regio van Mill Hill is een ANBI instelling vallend onder de RK Kerkprovincie in Nederland. Door de belastingdienst is op 30 november 2007 een groepsbeschikking afgegeven ten name van de Bisschoppenconferentie van de Rooms Katholieke Kerkprovincie te Utrecht. Uw giften zijn dus fiscaal aftrekbaar en over uw bedragen hoeft geen schenkings- of successierecht betaald te worden.

Retouradres:

Johannahoeve 4
6861 WJ Oosterbeek.

Port Payé
Pays-Bas

Contactblad van Mill Hill

Administratie & redactie

Johannahoeve 4

6861 WJ Oosterbeek.

Telefoon : (026) 339 80 82

E-mail : procuur@mhmobk.nl

Internet : www.mhmobk.nl

December 2011

Jaargang 45 - nummer 4

Verschijnt 4 keer per jaar

Drukkerij Voor de Poort - Oosterbeek.
